

BUCOVINENI ÎN PARLAMENTUL ROMÂNIEI MARI. SENATUL, SESIUNEA 1919–1920

RODICA IAȚENCU, MARIAN OLARU

Bukowiner Vertreter im Landtag Grossrumäniens. Das Senat, Session 1919–1920

*(Zusammenfassung)**

Der vorliegende dokumentarische Beitrag setzt die Darstellung der Tätigkeit der Bukowiner Vertreter im Landtag Rumäniens innerhalb der Senatsversammlungen während der Session 1919–1920 fort. Die Bukowina wurde von 13 Senatoren vertreten: Teofil Lupu (unabhängig, Kreis Suczawa), Stanisław Kwiatkowski (unabhängig, Kreis Zastawna), Victor Racocea (P.D.U. – Demokratische Partei der Vereinigung, Kreis Kotzman), Iacob Hecht (unabhängig, Czernowitz–Stadt), Teofil Simionovici (unabhängig; er wollte eigentlich Abgeordneter der Stadt Cernowitz werden, aber wurde in Februar 1920 mit dem unabhängigen Kandidaten Ion C. Grădișteanu ersetzt), George Wassilko (P.D.U., Kreise Wisznitz und Waschkoutz), Nicu Carabioski (P.D.U. Kreis Radautz), Nistor Andronicescul (P.D.U., Kreis Kimpolung), Ion Stârcea (P.D.U., Kreis Gura Humora), Alexandru Hurmuzachi (P.D.U., Kreis Sereth), Pavel Percec (P.D.U., Kreis Storozynetz), Nicolae Cotlarciuc (Vertreter der Universität Czernowitz), Vladimir Repta (Metropolit der Bukowina).

Die Anfragen, Mitteilungen, Petitionen und Denkschriften der Bukowiner Senatoren bezogen sich in der erwähnten Periode auf Fragen der Gesetzgebung und Vereinigung (Bauerngesetze, kirchliche Vereinigung, Funktionierung der Post und des Telegraphs in der Bukowina), Sozialfragen (die Kriegsentschädigungen, die Situation der Kriegswaisen und -witwen, die Repatriierung der siebenbürgischen und Bukowiner Kriegsgefangenen aus Sibirien), ökonomische Fragen (der Schmuggel und die Diebstähle auf den Eisenbahnwegen, die Regulierung der Wasserströme, der Wiederaufbau des Strassennetzes), sowie andere verschiedene Sachen wie: die Zusammenstellung der rumänischen parlamentarischen Gruppe für die Interparlamentarische Union in Genf, die Regierungsumbildung, Veränderung der Senatsvorschrift). Die Tätigkeit der Bukowiner Senatoren, zusammen mit der der 26 Abgeordneten im ersten Landtag Grossrumäniens hatte als Schwerpunkt die Auseinandersetzung der Probleme, die die Provinz nach der Vereinigung mit dem alten Königreich aus der Perspektive der Konsolidierung des Vereinigungsprozesses Grossrumäniens überwinden musste.

Der Beitrag hat folgende Beilagen: die königliche Festrede gelegentlich der Eröffnung des ersten Landtags Grossrumäniens (am 21. November 1919), die Tabelle der Senatoren für die Session 1919–1920, die Anfragen von Nistor Andronicescul

* Traducere: Ștefănița-Mihaela Ungureanu.

(Kreis Kimpolung), Nicolae Cotlarciuc (Universität Czernowitz) und Nicu Carabioski (Kreis Radautz) in Sachen der Gesetzgebung und Vereinigung, der Kriegsentschädigungen, der Repatriierung der Kriegsgefangenen aus Sibirien, sowie der Kriegswaisen und -witwen.

Schlüsselwörter und -ausdrücke: die Bukowina, Landtagswahlen, Senatoren, Anfragen.

Introducere

Documentarul de față continuă prezentarea activității parlamentarilor bucovineni în forul legislativ al României Mari¹ (Senatul, sesiunea noiembrie 1919 – martie 1920) și este însoțit de câteva anexe: Mesajul regal rostit la deschiderea lucrărilor primului Parlament al României Mari (21 noiembrie 1919); interpelările lui Nistor Andronicescu (județul Câmpulung), Nicolae Cotlarciuc (Universitatea Cernăuți) și Nicu Carabioski (județul Rădăuți) despre probleme legate de legislație și unificare, restituirea despăgubirilor de război, repatrierea prizonierilor de război ardeleni și bucovineni din Siberia, măsuri pentru ajutorarea văduvelor și a orfanilor de război; tabel senatori, sesiunea 1919–1920.

Prima consultare a corpului electoral a fost organizată în anul 1919, în zilele de 2 noiembrie pentru Camera Deputaților, 7 noiembrie pentru Senat și 9 noiembrie pentru Colegiile universitare. Alegerile, desfășurate în baza votului universal, egal, direct, secret și obligatoriu pentru toți cetățenii, introdus prin Decretul-lege emis la 14 noiembrie 1918 și ca urmare a modificărilor constituționale survenite în iulie 1917, au fost organizate de către guvernul de uniune națională condus de generalul Arthur Văitoianu (27 septembrie 1919 – 28 noiembrie 1919). Lucrările Parlamentului au fost deschise la 20 noiembrie 1919.

În ceea ce privește Bucovina, primele alegeri parlamentare s-au desfășurat în baza unor decrete-legi diferite din punct de vedere juridic și sub aspectul tipului de scrutin introdus prin Decretul-lege privind reforma electorală din 14 noiembrie 1918 (emis înainte de proclamarea unirii Bucovinei cu Vechiul Regat), care conținea prevederi doar pentru Vechiul Regat și Basarabia. Este vorba despre Decretul-lege electoral pentru Bucovina, nr. 3 620/24 august 1919, modificat, la art. 14, prin Decretul-lege 4 234/6 octombrie 1919, emise pentru stabilirea modului de reprezentare în Adunarea Deputaților și Senat². Alegerile s-au desfășurat conform votului „universal, egal, direct, obligatoriu și secret, pe circumscripții electorale și cu votarea pe comune” (art. 2). Art. 12 (alin. 3) al Legii electorale specifica faptul că nu aveau dreptul de a alege sau de a fi aleși „cei despre care este evident că au comis acte de dușmănie în contra statului român sau a națiunii

¹ Vezi Rodica Iațencu, Marian Olaru, *Bucovineni în Parlamentul României Mari. Adunarea Deputaților, sesiunea 1919–1920*, în „Analele Bucovinei”, Rădăuți – București, anul XIX, nr. 1, ianuarie – iunie 2012, p. 57–73; anul XX, nr. 1, ianuarie – iunie 2013, p. 43–77.

² „Monitorul Oficial”. Partea oficială, nr. 103, 26 august 1919, p. 5724–5734; nr. 139, 9 octombrie 1919

române”. Alte prevederi ale legii electorale permiteau candidaților să se înscrie în maxim două circumscripții diferite și era admis sistemul de reprezentare proporțională și de votare pe lista de grupări politice în circumscripția Cernăuți-oraș (art. 5)³.

La alegerile din noiembrie 1919 au participat Partidul Democrat al Unirii (condus de Ion Nistor)⁴ și candidați independenți. Celelalte formațiuni politice – Partidul Social Democrat⁵, gruparea lui Iancu Flondor, organizațiile din Bucovina ale Ligii Poporului, Partidului Conservator Democrat (Take Ionescu) – au declarat că se abțin de la alegeri. Facem precizarea că alegerile s-au desfășurat în perioada când administrația Bucovinei era condusă de un ministru-delegat al guvernului român, cu sediul la Cernăuți, care își exercita atribuțiile prin nouă secretariate: Interne, Justiție, Finanțe, Instrucțiune Publică, Culte, Lucrări Publice, Industrie, Comerț și Îngrijire Socială, Agricultură, Domenii și Alimentație, Salubritate Publică (2 ianuarie 1919 – 4 aprilie 1920). După desființarea acestor secretariate de stat s-a înființat Comisia Regională de Unificare, pentru a lichida serviciile provinciale și a transfera atribuțiile lor ministerelor de la București. Comisia a funcționat până la 14 iunie 1925, când a fost adoptată Legea pentru unificarea administrativă⁶.

În primul Parlament al României Mari, Bucovina a fost reprezentată, alături de cei 26 deputați (20 din partea P.D.U. și șase independenți), de 13 senatori – 11 senatori aleși, care reprezentau cele 11 județe ale Bucovinei (județele Vijnița și Vășcăuți au format o singură circumscripție electorală) și doi senatori de drept – un ales al Universității din Cernăuți și mitropolitul Bucovinei.

Validarea alegerilor pentru Senat⁷

1. Județul Suceava

La alegerile pentru mandatul de senator al județului Suceava s-a prezentat un singur candidat, Teofil Lupu (independent), care a întrunit majoritatea voturilor valabil exprimate – 4 751. Au fost înscriși 3 565 de alegători, au votat 4 902 și au fost anulate 151 de buletine de vot. În condițiile în care s-a constatat că alegerile

³ Idem, nr. 103, 26 august 1919, p. 5725.

⁴ Partidul s-a înființat în 15 septembrie 1919 și avea un program bazat pe revendicări cu caracter democratic: înfăptuirea reformei agrare, drepturi electorale pentru toți cetățenii, reorganizarea învățământului ș. a. Cf. Ștefan Purici, *De la Dieta Bucovinei la Parlamentul de la București (1918–1940)*, în „Analele Bucovinei”, Rădăuți – București, anul IX, nr. 1, ianuarie – iunie 2002, p. 133–134.

⁵ Înființat în anul 1896, P.S.D din Bucovina a fost singura formațiune politică din provincie care și-a continuat activitatea și după Primul Război Mondial, până în anul 1938. Cf. *Ibidem*, p. 130–133.

⁶ *Ibidem*, p. 128.

⁷ Vezi An

s-au desfășurat conform legii și că la dosar nu a existat nicio contestație, candidatura lui Teofil Lupu a fost validată și ratificată în Senat⁸.

2. Județul Câmpulung

Județului Câmpulung i-a fost alocat un mandat de senator, pentru care s-a prezentat un singur candidat, Nistor Andronicescul (P.D.U.), care a întrunit unanimitatea de voturi valabil exprimate – 3 684. Au fost înscrșiși 5 491 de alegători, au votat 3 724 și au fost anulate 40 de buletine de vot. Secțiunea de verificare a Senatului a constatat că alegerile s-au desfășurat conform legii și, negăsind nicio contestație la dosar, a validat această candidatură, propunând-o Senatului spre ratificare⁹.

3. Județul Gura Humorului

În ședința Senatului din 24 noiembrie 1919 au fost validate alegerile pentru județul Gura Humorului, căruia i-a fost alocat un loc de senator, pentru care s-a prezentat un singur candidat, Ion Stârcea (P.D.U.). Acesta a întrunit unanimitatea de voturi valabil exprimate – 2 872. Au fost înscrșiși 5 395 de alegători, au votat 3 165 și au fost anulate 293 de buletine de vot. Secțiunea de verificare a Senatului, în absența contestațiilor, a constatat că alegerile s-au făcut cu respectarea legii și l-a proclamat pe Ion Stârcea senator al județului Gura Humorului¹⁰.

4. Județul Rădăuți

Validarea alegerilor pentru județul Rădăuți (un mandat de senator) a avut loc în ședința Senatului din 24 noiembrie 1919. La alegeri s-au prezentat doi candidați: Nicu Carabioski și Mihai Vicol. Au fost înscrșiși 6 803 de alegători, au votat 5 262 și au fost anulate 171 de buletine de vot. Majoritatea absolută de voturi valabil exprimate (2 720) a fost întrunită de către Nicu Carabioski (P.D.U.), a cărei candidatură a fost validată de Secțiunea de verificare și ratificată de Senat¹¹.

5. Județul Storojineț

În ședința Senatului din 24 noiembrie 1919 s-a propus validarea alegerilor pentru județul Storojineț. Pentru un loc de senator s-au prezentat doi candidați:

⁸ Dezbaterile Constituantei – Senatul, în „Monitorul Oficial” (în continuare se va cita D.S., M.O.), nr. 3, 28 noiembrie 1919, p. 20. Județul Suceava a fost reprezentat în Parlament de un senator pentru partea care a aparținut Bucovinei și doi senatori (Corneliu Șumuleanu și Toader Arsintescu) pentru partea care a aparținut Vechiului Regat. Cf. D.S., M.O., nr. 2, 27 noiembrie 1919, p. 14.

⁹ *Ibidem*, p. 13.

¹⁰ *Ibidem*, p. 6.

¹¹ *Ibidem*,

Pavel Percec (4 327 de voturi) și Constantin Onciul (266 de voturi). Au fost înscriși 5 812 de alegători, au votat 5 109 și au fost anulate 26 de buletine de vot. Candidatura lui Pavel Percec (P.D.U.), care a întrunit majoritatea absolută a voturilor valabil exprimate, a fost validată de către Secțiunea de verificare a Senatului, care a constatat că aceste alegeri s-au desfășurat conform legii și că nu a existat nicio contestație¹².

6. Orașul Cernăuți

Iacob Hecht a fost singurul candidat independent care s-a prezentat la alegerea pentru mandatul de senator al orașului Cernăuți, întrunind unanimitatea de 2 888 de voturi valabil exprimate. Au fost înscriși 6 185 de alegători, au votat 4 637 și au fost anulate 1 794 de buletine de vot. Secțiunea de verificare a Senatului, constatând că alegerile s-au desfășurat conform legii și negăsind la dosar nicio contestație, a validat această candidatură, care a fost ratificată de Senat¹³. Iacob Hecht a murit în timpul exercitării mandatului, în anul 1920. În ședința Senatului din 28 februarie 1920, președintele Paul Bujor a anunțat decesul senatorului de Cernăuți – „unul dintre marii industriași locali, evreu, dar care a simpatizat mult cu cauza română, a luat parte la actul important al unirii Bucovinei cu țara mamă și la toate mișcărilor pentru întregirea României Mari. A fost un bun industriaș, stimat și iubit prin viața lui și prin toată activitatea lui” –, prezentând condoleanțe familiei¹⁴.

8. Județul Cernăuți

În ședința Senatului din 24 noiembrie 1919 s-a propus validarea alegerilor pentru județul Cernăuți, căruia i-a fost alocat un loc de senator. Pentru acesta s-a prezentat un singur candidat, Teofil Simionovici (independent). Au fost înscriși 4 452 alegători, au votat 2 740 și au fost anulate 44 de voturi. Teofil Simionovici, întrunind unanimitatea de 2 696 de voturi valabil exprimate, a fost proclamat senator de către Biroul electoral. Secțiunea de verificare a Senatului, constatând că alegerile s-au desfășurat conform legii și negăsind la dosar nicio contestație, a validat aceste alegeri, iar Senatul le-a ratificat¹⁵. În anul 1920, în 7 februarie, au avut loc din nou alegeri parțiale de senatori pentru județul Cernăuți, întrucât Teofil Simionovici a optat pentru mandatul de deputat al orașului Cernăuți. Au fost înscriși 4 452 de alegători și au votat 2 878. Au fost anulate 21 de voturi. Ion C. Grădișteanu (independent), singurul candidat, a întrunit 2 857 voturi valabil exprimate. În ședința Senatului din 10 februarie 1920, Secțiunea de verificare, constatând că alegerile s-au desfășurat conform prevederilor legii referitoare la

¹² *Ibidem*, p. 13.

¹³ *Ibidem*, p. 10.

¹⁴ *Idem*, nr. 36, 6 martie 1920, p. 393.

¹⁵ *Idem*, nr.

organizarea și procedura electorală în Bucovina și nefiind nicio contestație, a validat această candidatură, care ulterior a fost ratificată¹⁶.

9. Județul Zastavna

Validarea alegerilor pentru județul Zastavna s-a desfășurat în ședința Senatului din 24 noiembrie 1919. Acestui județ i-a fost alocat un mandat de senator, pentru care s-a prezentat un singur candidat, Stanisław Kwiatkowski (independent). La aceste alegeri au fost înscriși 3 344 de alegători, au votat 1 868 și au fost anulate 358 de buletine de vot. Candidatul a întrunit unanimitatea de 1 510 voturi valabil exprimate. Secțiunea de verificare a Senatului, constatând că alegerile s-au desfășurat corect și negăsind la dosar nicio contestație, l-a validat pe Stanisław Kwiatkowski senator al județului Zastavna¹⁷.

10. Județul Coțmani (cu ocolul judecătoresc Sadagura)

În ședința Senatului din 24 noiembrie 1919 s-a propus validarea alegerilor pentru județul Coțmani, reprezentat în Parlament de un senator. S-a prezentat un singur candidat, Victor Racocea (P.D.U.). Acesta a întrunit unanimitatea de 3 687 de voturi valabil exprimate. Au fost înscriși 5 959 de alegători, au votat 4 146 și au fost anulate 459 de buletine de vot. Secțiunea de verificare a Senatului, constatând că alegerile s-au desfășurat conform legii și negăsind nicio contestație la dosar, a validat candidatura lui Victor Racocea¹⁸.

11. Județele Vășcăuți și Vijnița

Județelor Vășcăuți și Vijnița li s-a acordat un mandat de senator, a cărui validare a fost propusă în ședința Senatului din 24 noiembrie 1919. S-a prezentat un singur candidat, George Wassilko (P.D.U.) Acesta a întrunit unanimitatea de 4 880 de voturi valabil exprimate. Au fost înscriși 7 455 de alegători, au votat 5 088 și au fost anulate 208 de voturi. Nu au existat contestații privitoare la desfășurarea acestor alegeri. Secțiunea de verificare a Senatului, constatând că alegerile s-au desfășurat conform legii, a validat această candidatură¹⁹.

12. Județul Siret

În ședința Senatului din 24 noiembrie 1919 s-a propus validarea alegerilor pentru județul Siret. Pentru un mandat de senator s-au prezentat trei candidați:

¹⁶ *Idem*, nr. 25, 15 februarie 1920, p. 245–246.

¹⁷ *Ibidem*, p. 9.

¹⁸ *Ibidem*, p. 14.

¹⁹ *Ibidem*,

Alexandru Hurmuzachi (3 391 de voturi), Teofil Constantinovici (413 de voturi) și Vasile Popovici (62 de voturi). Au fost înscriși 4 685 de alegători, au votat 3 871 și au fost anulate cinci buletine de vot. A fost proclamat senator Alexandru Hurmuzachi (P.D.U.), care a întrunit majoritatea absolută a voturilor valabil exprimate. Această candidatură a fost validată de către Secțiunea de verificare a Senatului, care a constatat că alegerile s-au desfășurat conform legii și că la dosar nu a existat nicio contestație²⁰.

13. Universitatea din Cernăuți

La alegeri s-au prezentat doi candidați, Ștefan Saghin (cinci voturi) și Nicolae Cotlarciuc (nouă voturi). Rectorul Universității din Cernăuți (Vasile Tarnavski) l-a proclamat senator pe Nicolae Cotlarciuc, cel care a întrunit majoritatea voturilor valabil exprimate. Această candidatură a fost validată de Secțiunea de verificare a Senatului, care a constatat că alegerile s-au desfășurat conform legii și că la dosar nu a existat nicio contestație²¹.

14. Mitropolia Bucovinei

În Parlamentul României Mari, Bucovina a fost reprezentată și de mitropolitul Vladimir Repta, în calitate de senator de drept.

Activitatea senatorilor bucovineni în sesiunea 1919–1920

În prima sesiune parlamentară de după înfăptuirea României Mari au fost ratificate Decretele-legi pentru unirea Basarabiei, Bucovinei, Transilvaniei, Sătmarului și Maramureșului cu Vechiul Regat. Proiectul de lege pentru ratificarea Decretului-lege nr. 3 744/1918 privitor la unirea Bucovinei cu Vechiul Regat al României (adoptat în Adunarea Deputaților, în ședința din 29 decembrie 1919), alături de mesajul regal (din 29 decembrie 1919) prin care s-a înaintat acest proiect de lege spre deliberare, raportul și expunerea de motive au fost prezentate spre adoptare Senatului de către Ion Nistor (ministru secretar de stat al Bucovinei) și Nicolae Cotlarciuc, senator ales al Universității din Cernăuți. Conform procedurii parlamentare, acest proiect de lege a fost luat în dezbatere de către Secțiunile Senatului, care l-au admis în unanimitate, numind următorii delegați: Nicolae Cotlarciuc (Secțiunea I); Nistor Andronicescul (Secțiunea II); Ivan Nicolae (Secțiunea III); Ștefan Bogdan (Secțiunea IV); Pavel Percec (Secțiunea V); Ilie Beu

²⁰ Idem, nr. 3, 28 noiembrie 1919, p. 18.

²¹ *Ibidem*,

(Secțiunea VI); Vladimir Repta (Secțiunea VII); Nicu Carabioschi (VIII). Aceste secțiuni, întrunite în ziua de 29 decembrie 1919, s-au constituit în comitet al delegaților, sub președinția Mitropolitului Bucovinei și luând din nou în cercetare Proiectul de lege, l-au adoptat „în unanimitate și cu entuziasm”. Ulterior, Proiectul de lege a fost promulgat de către regele Ferdinand și publicat în „Monitorul Oficial”, la 1 ianuarie 1920²².

În sesiunea Senatului din 1919–1920 au fost prezentate 15 comunicări, interpelări, petiții și memorii de către opt dintre cei 13 senatori bucovineni: Nistor Andronicescul (P.D.U., județul Câmpulung), Nicolae Cotlarciuc (Universitatea din Cernăuți), Nicu Carabioski (P.D.U., județul Rădăuți), Teofil Lupu (independent, județul Suceava), Ion C. Grădișteanu (independent, județul Cernăuți), Alexandru Hurmuzachi (P.D.U., județul Siret), George Wassilko (P.D.U., județele Vijnița și Vășcăuți), Vladimir Repta (mitropolitul Bucovinei).

O primă categorie de probleme care au fost dezbătute în plenul Senatului de către senatorii bucovineni au fost cele legate de legislație și unificare. Nistor Andronicescul (vezi Anexa II), în interpelările prezentate în ședințele Senatului din 22 decembrie 1919 și 16 februarie 1920, susținea elaborarea unei legislații privitoare la reforma agrară și reforma valutară, înființarea de școli primare, de meseriași și comercianți. „Eu sunt de părere că – afirma senatorul în ședința din 16 februarie 1920 –, până nu arătăm lumii că am făcut ceva bun, până nu am pus bazele unei legislațiuni cum se cade, unei ajutorări a nevoilor celor mai mari, până nu vom pune în rânduală trenurile, finanțele, despăgubirile de război, vitele, semănăturile, pâinea și toate cele [de] nevoie ale poporului, până atunci să îndrumăm mintea noastră în altă parte, să nu o trudim ca să vedem cum trebuie să ne ciopârțim unii pe alții” (senatorul se referă la discuțiile anterioare din Senat, între Duiliu Zamfirescu și alți senatori pe tema problemei țăranimii)²³.

Nicu Carabioski, în ședința Senatului din 21 februarie 1920²⁴, a adresat o comunicare ministrului de Interne Nicolae Lupu (guvernul Al. Vaida-Voevod), invocând probleme în funcționarea Poștei și a Telegrafului din Bucovina, în condițiile în care acestea au trecut sub administrația directă a guvernului de la București: imposibilitatea efectuării operațiunilor bancare din cauza lipsei banilor

²² În ședința Adunării Deputaților din 30 decembrie 1919, deputatul Gheorghe Cristescu (Vechiul Regat) a prezentat o declarație în numele grupului parlamentar al Partidului Socialist, prin care aduce la cunoștință că s-a abținut de la votarea proiectelor de legi referitoare la unire. Această declarație, făcută în scop propagandistic, anticipa „concepția ulterioară privind noul stat unitar român al socialiștilor care au aderat la Internaționala a III-a, prin constituirea Partidului Comunist al României, ca secție a acestei Internaționale”. Cf. D.S., M.O., nr. 17, 27 ianuarie 1920, p. 157, 159; Radu Economu, *Unirea Bucovinei. 1918*, București, Editura Fundației Culturale Române, 1994, p. 73–74, 87.

²³ D.S., M.O., nr. 14, 13 ianuarie 1920, p. 101–102; idem, nr. 28, 20 februarie 1920, p. 283.

²⁴ Idem, n

pentru expediere în Vechiul Regat; menținerea, la oficiile poștale din Bucovina, a ștampilelor cu inscripțiile germane. „De aceea am onoare a ruga pe d-l ministru de Interne – preciza Nicu Carabioski –, să ia dispoziții ca să se poată expedia din Bucovina în Regat și din Regatul Vechi în Bucovina, cu poșta, valuta oficială a Regatului și să ordone ca ștampilele poștelor și telegrafelor din Bucovina, cu inscripțiile localităților în limba nemțească, să fie retrase și înlocuite cu ștampile purtând inscripția localităților cu nume românesc”.

În ședința Senatului din 5 februarie 1920 au fost prezentate Raportul și proiectul de lege privind unificarea bisericească, care conține un singur articol: „Biserica ortodoxă a Basarabiei, Bucovinei, Ardealului, a Banatului, a Crișanei și cea din părțile ungurene se unește pentru vecie cu biserica Vechiului Regat, alcătuiind o singură biserică autocefală ortodoxă română, a cărei autoritate supremă este și va rămâne Sfântul Sinod al Sfintei Biserici Ortodoxe autocefale a României întregite²⁵. Referitor la acest proiect de lege, senatorul Nicolae Cotlarciuc a prezentat, în ședința Senatului din 5 februarie 1920²⁶, un amendament cu privire la „menținerea dispozițiilor statutului bisericesc din provinciile alipite” și a „organizațiilor actuale”, care trebuie „să rămână neatinse până la legiferarea definitivă” (vezi Anexa III). Acest amendament a fost respins de către comitetul delegaților, constituit cu prilejul prezentării acestui proiect de lege în Senat.

Restituirea despăgubirilor de război²⁷ și soluționarea problemei văduvelor și a orfanilor de război au constituit obiectul interpelărilor lui Nistor Andronicescul (ședințele Senatului din 22 decembrie 1919 și 26 ianuarie 1920)²⁸ și Nicolae

²⁵ Idem, nr. 23, 10 februarie 1920, p. 213.

²⁶ *Ibidem*, p. 216.

²⁷ Soluționarea legislativă a acestor probleme a avut loc în anul 1921, când a fost elaborat Proiectul de lege pentru lichidarea despăgubirilor de război și amortizarea datoriei publice interne: „Art. 1. Produsul impozitului progresiv excepțional asupra averii și a îmbogățirii de război se afectează [alocă], înainte de toate, plății despăgubirilor de război și amortizării datoriei publice interne, în condițiunile prevăzute în articolele ce urmează; Art. 2. Pentru repararea pagubelor produse de război, Ministerul de Finanțe va emite bonuri de despăgubiri de câte 100, 1 000, 5 000, 10 000 și 50 000 lei fiecare; Art. 3. Decretele-legi cu nr. 1 832 din 1919, 3 795/1918, 1 656/1919 și 1 794 din 1920 se ratifică și constatările pagubelor de război făcute în virtutea acestor decrete-legi, precum și cele deja făcute în noile provincii alipite, pe baza normelor acolo stabilite și ce vor fi recunoscute de Ministerul de Finanțe, sunt admise de stat, ca dovadă a daunelor încercate, dar nu constituie creanțe decât în măsura în care statul dă în schimb lor bonuri de despăgubiri. În ajutorul dăunaților de război din Vechiul Regat, statul vine în ajutor cu trei miliarde lei. [...] În provinciile alipite, statul vine în ajutorul dăunaților de război cu suma de un miliard lei, care se va împărți după normele de mai sus. În niciun caz cota parte nu va fi mai mare decât cea aferentă pagubelor din Vechiul Regat, iar dacă va fi mai mică, se va veni cu o lege ulterioară. O comisiune specială numită de Ministerul de Finanțe, prin Înalt Decret Regal, va face repartiziunea sumei de patru miliarde, pe baza normelor stabilite mai sus și a instrucțiunilor ulterioare ale Ministerului de Finanțe”. Cf. D.S., M.O., nr. 157, 17 martie 1922, p. 4488.

²⁸ Idem, n

Cotlarciuc (ședința Senatului din 26 ianuarie 1920)²⁹ (vezi Anexa IV). Nicolae Cotlarciuc a adresat colegilor invitația de participa la Congresul Adunării generale a Societății Orfanilor de Război (înființată la Iași, în 1916), desfășurat la București, în 27 ianuarie 1920. Interpelarea a fost prezentată în contextul discuției pe marginea donării diurnei de senator pe o zi în contul unor instituții de binefacere („așezăminte de război”), răspunzătoare cu ajutorarea văduvelor, întreținerea invalizilor și îngrijirea orfanilor de război (peste 200 000) și a susținerii Î.P.S.S. Mitropolitul Moldovei Pimen, care a luat atitudine față de discursul senatorului D. Lambriu – acesta a pus la îndoială „buna credință a celor ce s-au însărcinat din nobila lor bunăvoință ca să îngrijească de soarta, educațiunea și cultura copiilor orfani de război” și a pledat pentru buna gestionare și repartizarea justă a sumelor provenind din donarea diurnei senatorilor (160 lei/senator și deputat), în condițiile în care s-au înregistrat câteva ilegalități³⁰. Anterior, și senatorul Vladimir Repta a adus în discuție aceste probleme, depunând, în ședința Senatului din 12 decembrie 1919, Petiția și memoriul văduvelor și orfanilor de război, cu propunerea ca „această petițiune să se trimită de urgență la Comisiunea de petițiuni, care să se informeze și, deliberând, să ia cât de curând o deciziune satisfăcătoare”³¹. Președintele Senatului, Paul Bujor, a comunicat faptul că aceste documente vor fi trimise de urgență la Comisia de petiții.

Chestiunea repatrierii prizonierilor de război ardeleni și bucovineni din Siberia a stat în atenția senatorului Nicu Carabioski, care a prezentat o interpelare pe această temă în ședința Senatului din 21 februarie 1920³² (vezi Anexa V). Ștefan C. Pop, președinte *ad interim* al Consiliului de Miniștri, a dat un răspuns în această privință, arătând că încercările de repatriere, foarte dificile, începute în toamna anului 1919, sunt condiționate de ajutorul venit din partea Japoniei și a S.U.A., iar pentru rezolvarea acestei probleme, în anul 1920 a fost trimisă o misiune specială în Japonia, în frunte cu A.S.R. Principele Moștenitor.

Problemele legate de contrabandă, furturile pe Calea Ferată, regularizarea cursurilor de apă și refacerea rețelei de drumuri au stat în atenția senatorilor Teofil Lupu (ședințele Senatului din 22 decembrie și 27 decembrie 1919³³),

²⁹ Idem, nr. 19, 30 ianuarie 1920, p. 132–133.

³⁰ În ședința Senatului din 26 ianuarie 1920, precum și în ședințele anterioare, Î.P.S. Pimen, mitropolitul Moldovei și Sucevei, a făcut apel pentru donarea diurnei de senator pe o zi în contul unor instituții de binefacere („așezăminte de război”), răspunzătoare cu ajutorarea văduvelor, întreținerea invalizilor și îngrijirea orfanilor de război. Cf. D.S., M.O., nr. 19, 30 ianuarie 1920, p. 132.

³¹ Idem, nr. 10, 14 decembrie 1919, p. 61.

³² Idem, nr. 32, 28 februarie 1920, p. 349–350. O amplă prezentare a situației prizonierilor români originari din Bucovina și Transilvania a fost făcută și de către senatorul Voicu Nițescu, în interpelarea susținută în ședința Adunării Deputaților din 13 iulie 1920. Cf. Dezbaterile Adunării Deputaților (în continuare se va cita D.A.D.), M.O., nr. 19, 16 iulie 1920, p. 310–312.

³³ D.S., M

Nicu Carabioski (ședința Senatului din 21 februarie 1920³⁴) și Ion C. Grădișteanu (ședința Senatului din 27 februarie 1920³⁵). În problema contrabandei, propunerile senatorului Teofil Lupu erau următoarele: „Propunem, deci: 1) Ca pedeapsa contrabandiștilor să fie închisoare aplicată cu rigoare la orice persoană și din orice clasă socială și chiar detențiune preventivă pentru a-l putea împiedica să exerciteze mai departe profesiunea, căci contrabandistul prins și nearestat își continuă meseria. Dacă s-ar fi arestat o parte din cei 4 000, prinși anul acesta numai pe o graniță relativ mică din nordul Bucovinei, cu cât s-ar fi împiedicat contrabanda? 2) Judecarea proceselor de contrabandă contra civililor și a grănicerilor, jandarmilor și orice militar însărcinat cu paza frontierei, pentru luare de mită și înlesnire de contrabandă să se facă în timp de război de Curtea Marțială, iar în timp de pace de Consiliul de Război. 3) Pedepsele să fie publicate, asemenea primele imediat date prinzătorului și denunțătorului. Contrabandele de bancnote fiind mult mai greu de prins, pedeapsa trebuie să fie mult mai aspră și dacă este exact că însăși finanțele țării și creditul acestora sunt zguduite prin aceste contrabande, atunci înfăptuirea lor trebuie calificată drept crimă și pedepsită ca atare”³⁶.

Unii dintre senatorii bucovineni au susținut de la tribuna Parlamentului comunicări și interpelări pe diverse alte teme. Astfel, în ședința Senatului din 28 februarie 1920³⁷, Alexandru Hurmuzachi a propus, în colaborare cu senatorul I. Dissescu, ultimul președinte al grupului parlamentar român, formarea grupului român al Uniunii interparlamentare de la Geneva, care a trimis o invitație Parlamentului de a lua parte la conferința acestei Uniuni. Modalitățile de organizare sugerate de senatorul bucovinean se refereau la alegerea unei comisii senatoriale, compusă din 30 de membri, care, împreună cu o comisie similară, aleasă de Adunarea Deputaților, să formeze grupul român al Uniunii interparlamentare de la Geneva. Ștefan C. Pop, președintele *ad interim* al Consiliului de Miniștri, a apreciat această interpelare ca fiind „foarte importantă”, solicitând organizarea acestui grup parlamentar. Ion C. Grădișteanu a ridicat problema remanierii guvernamentale (ședința Senatului din 3 martie 1920³⁸), în contextul deselor schimbări de miniștri în guvernul Alexandru Vaida-Voevod (1 decembrie 1919 – 13 martie 1920)³⁹: „Nu se admite, în materie parlamentară, ca să se schimbe persoane pe banca ministerială

³⁴ Idem, nr. 32, 28 februarie 1920, p. 349–350.

³⁵ Idem, nr. 35, 4 martie 1920, p. 388–389.

³⁶ Idem, nr. 16, 23 ianuarie 1920, p. 125.

³⁷ Idem, nr. 36, 6 martie 1920, p. 335.

³⁸ Idem, nr. 39, 10 martie 1920, p. 446–447.

³⁹ În această perioadă au avut loc cinci remanieri guvernamentale (9 decembrie 1919, 16 decembrie 1919, 27 decembrie 1919, 23 februarie 1920 și 2 martie 1920). Cf. D.A.D., M.O., nr. 14, 30 decembrie 1919, p. 157; Ioan Scurtu, Constantin Mocanu, Doina Smârcea, *Documente privind istoria României între anii 1918–1944*, București, Editura Didactică și Pedagogică R.A., 1995, p. 688–689

fără ca această schimbare să aibă un rost și un înțeles”. Ștefan Cicio Pop, prezent la această ședință, a răspuns următoarele: „Nu fiți, dar, d-lor, impaciențați și nu fiți curioși despre ceea ce s-a întâmplat acum trei-patru zile la un resort ori la altul și binevoiiți a da ajutor, ca să putem întâmpina greutățile enorme pe care țara le are astăzi”⁴⁰. George Wassilko a susținut (în ședințele Senatului din 21 februarie 1920, 26 februarie 1920 și 12 martie 1920)⁴¹ necesitatea modificării Regulamentului de funcționare a Senatului, propunând alegerea unei comisii compuse din membrii tuturor partidelor. Această propunere a fost susținută și de senatorii bucovineni: Ion Stârcea, Alexandru Hurmuzachi, Teofil Lupu, Nicolae Carabioschi, Nistor Andronicescul și Stanisław Kwiatkowski. S-a spus la vot și s-a aprobat în unanimitate luarea în considerație a acestei propunerii, urmând a se alege o comisie care să redacteze proiectul de modificare a Regulamentului Senatului⁴².

Interpelările, comunicările, petițiile și memoriile prezentate de senatorii bucovineni în primul Parlament al României Mari au dezbătut probleme de legislație și unificare (legislație pentru clasa țărănească, unificarea bisericească, funcționarea Poștei și a Telegrafului din Bucovina), probleme sociale (despăgubirile de război, problema orfanilor și a văduvelor de război, repatrierea prizonierilor de război ardeleni și bucovineni din Siberia), economice (contrabanda și furturile pe Calea Ferată, regularizarea cursurilor de apă, refacerea rețelei de drumuri), diverse (constituirea grupului parlamentar român pentru Uniunea Interparlamentară de la Geneva, remanierea guvernamentală, modificarea regulamentului Senatului). Activitatea senatorilor bucovineni în primul Parlament al României Mari, alături de cea a celor 26 de deputați, s-a concentrat pe expunerea problemelor cu care s-a confruntat provincia după alipirea acesteia la Vechiul Regat din perspectiva consolidării procesului de unificare a României Mari.

Conform art. 95 din Constituție și a Decretelor-legi electorale nr. 3 402 (14 noiembrie 1918), nr. 3 620 și nr. 3 621 (24 august 1919), în ședințele Adunării Deputaților și Senatului din 26 martie 1920 a fost prezentat decretul de dizolvare a Parlamentului. Noile alegeri parlamentare au fost programate în perioada 25–27 mai 1920 pentru A.D. și în perioada 30–31 mai 1920 pentru Senat. Pentru Universitățile din București, Iași, Cluj și Cernăuți alegerile au fost convocate pentru ziua de 1 iunie 1920. Noile adunări legiuitoare au fost convocate la București pentru 10 iunie 1920⁴³.

⁴⁰ D.S., M.O., nr. 39, 10 martie 1920, p. 447.

⁴¹ Idem, nr. 32, 28 februarie 1920, p. 348; nr. 34, 3 martie 1920, p. 361; nr. 45, 19 martie 1920, p. 650.

⁴² Idem, nr. 35, 4 martie 1920, p. 377–378. Proiectul pentru modificarea regulamentului interior al Senatului a fost dezbătut începând cu anul 1924 (ședințele Senatului din 11 decembrie 1924 și 28 ianuarie 1925). Cf. D.S., M.O., nr. 21, 3 ianuarie 1925, p. 226–274; nr. 29, 7 februarie 1925, p. 396–399.

⁴³ D.A.D.,

ANEXA I

Mesajul regal rostit la deschiderea lucrărilor primului Parlament al României Mari (20 noiembrie 1919)⁴⁴

Domnilor senatori, domnilor deputați, în aceste clipe înălțătoare pentru neamul românesc sunt mândru aflându-mă în mijlocul domniilor voastre, în mijlocul reprezentanților din Vechiul Regat, Basarabia, Bucovina, Ardeal, Maramureș, Crișana și Banat, unite pentru vecie în statul român și din tot sufletul vă urez tuturor „Bine ați venit”!

Gândul nostru cel dintâi trebuie să fie la acei care, prin truda, prin vitejia și prin jertfele lor, au luptat pentru întregirea neamului. Amintirea lor va rămâne veșnic scumpă tuturor românilor. Sfântă, mai presus de toate, vom păstra pe a celor care și-au jertfit viața sau puterile de muncă. De aceștia și de urmașii lor statul va avea o deosebită grijă. Credința noastră nestrămutată în virtuțile poporului și ostașului român și-a găsit răsplata prin înfăptuirea idealului național. Această credință nu m-a părăsit niciodată, nici în momentele de restriște, nici pe vremea încercărilor sufletești celor mai grele. Mai cladă ca oricând este dragostea mea pentru oștire, pe care, recunoscător și mândru, o împărtășesc cu țara întreagă.

Acum nouă ne revine înalta datorie de a pune așezământul viitor al patriei pe temelii solide, astfel ca poporul român să rămână neclintit santinela civilizației latine la răsăritul Europei.

Astăzi, mai mult ca oricând, se cere unirea sacră a tuturor românilor iubitori de țară pentru dezlegarea problemelor interne și externe care ne stau în față. De aceea, fac un apel călduros la toți să pună toată inima și toată râvna pentru dezvoltarea și întărirea așezământului României Mari, dovedind astfel că jertfele de pe câmpul de luptă nu au fost în zadar.

Domnilor senatori, domnilor deputați, cu adâncă mulțumire sufletească constat că alegerile s-au făcut în toate ținuturile României Mari în liniștea și ordinea cea mai deplină, cu toate că aceste alegeri au avut loc în mijlocul preocupărilor celor mai grave, înlăuntru și în afară. Poporul român, care a dat strălucită dovadă de bărbăția cu care este gata să apere țara ca ostaș, a dovedit și înțelepciunea străbună cu care este hotărât să păzească ordinea și legalitatea înlăuntru, ca cetățean. Sunt convins că această pildă dată de popor va fi urmată de toți bărbații politici, fără deosebire de partide și păreri, în împrejurările mari și grele prin care trecem și că, unindu-ne laolaltă, vor avea grijă numai de interesele patriei.

⁴⁴ Idem, n

Domnilor senatori, domnilor deputați, am intrat în războiul mondial, cel mai mare și cel mai aprig care s-a pomenit în istoria lumii, pentru că așa cerea onoarea noastră, datoria noastră și dreptatea cauzei noastre. Alături de glorioșii ei aliați, România este astăzi printre învingătorii lumii. Ne-am înfățișat înaintea Conferinței de Pace cu convingerea datoriei îndeplinite și a dreptății revendicărilor noastre, a căror înfăptuire fusese recunoscută ca legitimă de aliații noștri. Complexitatea problemelor, diversitatea intereselor, împrejurările grele ale lucrărilor și dorința de a pune cât mai repede capăt stării anormale din toată lumea, au făcut ca [această] Conferință să nu poată încă împăca toate interesele vitale ale tuturor aliaților, mici și mari. Ne aflăm noi înșine astăzi în fața unor probleme care cer toată grija noastră, dar care, cu bunăvoință, sunt convins că vor găsi dezlegarea dorită.

Hotărârea noastră nestrămutată este de a sta nedespărțiți de aliații noștri, cu care împreună am sângerat pentru triumful dreptății în lume și în acest scop vom face totul pentru a-i convinge că interesele noastre vitale sunt în acord cu marile interese ale propășirii pașnice în Orientul Europei. Guvernul meu n-a prejudecat dezlegarea acestor chestiuni. Ele se prezintă întregi deliberărilor domniilor voastre.

Domnilor senatori, domnilor deputați, prin măsurile înțelepte ce veți chibzui, veți asigura, odată cu pozițiunea României Mari în raporturile ei internaționale, și interesele noastre dinlăuntru. Sunteți chemați să desăvârșiți organizația constituțională, care trebuie să se întindă pe tot cuprinsul României întregite, ținând seamă de însemnate cerințe, menite să asigure viitorul poporului român și marele său rol în aceste părți ale Europei.

Pronia cerească să binecuvânteze lucrările domniilor voastre!

Trăiască România pururea Mare!

Ferdinand I

ANEXA II

Interpelările senatorului Nistor Andronicescu⁴⁵
(Partidul Democrat al Unirii, județul Câmpulung)

Ședința Senatului din 22 decembrie 1919⁴⁶

D-lor senatori, suntem mulți țărani în acest Senat al României Mari, trimiși de conlocuitorii noștri din toate provinciile liberate. Cer voie ca unul din noi să vă vorbească și vă rog să iertați neobișnuința noastră la vorbă, căci d-voastre știți că țăranul când merge, tropăiește și când vorbește, hodorogește. D-lor, este pentru mine o mare fericire de a putea fi în sfatul țării României Mari, venit dintr-un unghiu de țară care a fost românească și care, după 150 de ani de robie, a avut fericirea ca să fie iar românească!

D-lor, la opera cea mare a unirii tuturor românilor cu Regatul Vechiu, nimeni n-a lucrat mai mult decât Dumnezeu, deci Lui mai întâi se cade mulțămida și apoi celorlalți oameni, care am lucrat pentru înfăptuirea neamului românesc laolaltă. Avem nădejdea cum că Parlamentul României Mari unite va ști să înfăptuiască și să pună la loc ceea ce a stricat războiul acesta crâncen de câțiva ani; avem nădejdea că s-a ales din mijlocul majorității un guvern care va fi călăuzit într-un sens democratic, ca să poată înfăptui și alina durerile care apasă țara întreagă. Și așa avea dorința ca atât parlamentarii, cât și domnii miniștri să-și dea bine seama și să mai scurtăm din vorbele cele multe, ca să nu se zică cum că satul arde și baba se piaptână.

D-lor, eu sunt țăran, n-am școală, am mai multă școală, așa zicând, de la natură, dar am observat cum că țăranul este încă o parte din România Mare și care este în stare să umple lipsurile care s-ar întâmpla în nordul românesc. S-a observat cum că țăranul, fiind smintit de la locul lui, s-au produs deodată greutăți. D-lor, țăranul este în stare, mai departe, să facă să scoată din sânul său oameni învățați, oameni care să conducă frânelor poporului. Așa, din țărișoara noastră, din Bucovina,

⁴⁵ Nistor Andronicescu a fost senator în Parlamentul României în mai multe legislaturi. A fost membru marcant al Partidului Creștin Social Român (înființat în octombrie 1908; din anul 1909 își schimbă denumirea în Partidul Național Român; președinte Iancu Flondor), șeful organizației județene Câmpulung a Partidului Țărănesc Român (înființat în anul 1914, președinte Aurel Onciul). În perioada 1918–1925 a fost primar al comunei Fundu Moldovei. A fost președintele societății politice „Vulturul” (1898–1914) în perioada 1906–1911. Aceasta, înființată la Fundu Moldovei, a fost considerată „cea mai puternică societate cu scopuri politice și naționale din tot cuprinsul satelor Bucovinei”. A fost bibliotecarul Clubului „Dragoș”, societate culturală din Fundu Moldovei. A participat, în calitate de informator, la campania de cercetări monografice organizată de Dimitrie Gusti la Fundu Moldovei în perioada 11 iunie – 5 august 1928. Cf. Ioan Cocuz, *Partide politice românești din Bucovina. 1862–1914*, Suceava, Editura Cuvântul Nostru, 2003, p. 350, 351, 449; Paula Popoiu, *Fundu Moldovei. 80 de ani de la prima campanie monografică, 1928–2008*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2008, p. 160, 164, 169–171, 265.

⁴⁶ D.S., M

unde am fost sub un guvern străin noi toți, din fii de țărani, au ieșit cei mai buni români oameni. D-lor, mai este o chestiune: fără de țărani, toate clasele sunt înjghebate laolaltă, toate au întrunirile lor. Așa vedem cum avocații, comercianții, învățătorii, preoții, toți sunt întruniți laolaltă și dacă au nevoie pentru ei, într-un glas cu toții strigă. Noi, țărani, rămânem cu munca noastră separată, căci munca nu ne lasă să ne organizăm, munca ne lasă la o parte. Și dacă vine o sărbătoare, cu toții se strâng, își fac cinste să-și amortească ciolanele cele trudite. Țăranul este un factor important în poporul românesc, deoarece el a contribuit și la război, căci a luat arma și s-a dus să-și apere vatra în care era. Cu toate că noi, bucovinenii, a trebuit să luptăm pe alte fronturi, dar datoria noastră era să ne afirmăm puterea, era să ascultăm de cei mai mari. Cred că nimeni nu ne va lua aceasta în nume de rău și că dacă am fost patrioți buni sub o stăpânire străină, cu atât mai mult vom fi mai buni patrioți sub stăpânirea noastră.

D-lor, încă mai este ceva la țărani ce poate că nu ar strica să o spun și anume: el, țăranul, încă mai are una, el este legat de glie. D-lor, din valuri vine câte o furtună, lumea se sperie, domnierimea fuge, se sperie, apucă în alte părți. Țărănimea nu are unde fugi, căci este legată de glie și trebuie să stea acolo, așteptând să treacă vijeliile, căci el este, după cum s-a zis, ca stânca în fundul mării.

D-lor, ca să nu lungesc prea mult vorba, tot bietul țăran are de dus încă multe sarcini, care până acum, după împrejurările vremurilor, numai cât s-au făcut cheltuieli, însă fără să scoată noi venituri. Acum trebuie să muncească ca să poată face rost banilor de lipsă și, totodată, datoriilor. Cred eu că țăranul, încă, nu ar trebui trecut cu vederea nici aici. Cred că partea lui, după cum a avut-o până acum, o va avea și de aici înainte. Dar ar trebui ca și țăranul să fie privit ca om din partea stăpânirii și din partea funcționarilor. Trebuie privit țăranul că și el e om și el are dreptul să se bucure pe pământul acesta, cât îi este dat să trăiască, să se bucure de libertate și să fie privit tot ca om, nu ca ceva mai puțin, fiindcă natura tot atât a lucrat și pentru dânsul, ca și pentru ceilalți.

D-lor, eu nu cer pentru țăran mari comedii, eu cer numai ca țăranul să capete pământ, să fie stăpân pe dânsul și să fie stăpân și pe munca lui. În privința căpătării pământului, s-a vorbit mult și se vorbește, este reformă agrară. Aș dori ca onoratul guvern să-și dea silința ca, în primăvară, țărani din toate părțile României unite să vină la pământ, ca să nu se zică că trăim numai din fâgăduieli și domnii aceia numai ne amăgesc, ne amână dintr-o zi în alta. Mai departe, după pământ ar mai trebui reformată sau pusă la o rânduială bună valuta, banul, pentru că cele mai mari gheșefturi ce se fac acum, se fac cu banii și totdeauna în dauna țăranului, pentru că el rar vine la ban și când vine, vine la niște bani ai săi cu scădere în paguba lor și așa crede că este de datoria înaltului guvern ca să se pună capăt valutei acestea.

Aș mai ruga ca înaltul guvern să caute ca țăranul să aibă școli, ca să învețe, să se trezească la minte, căci cu cât o fi mai treaz, cu atât o lucra mai bine și toată țara o avea mai mare folos. Pe lângă școlile primare, ar fi bine să se introducă și școli de meseriași și școli de comercianți, căci nu se poate zice că printre țărani nu ar fi

copii apți care să învețe atât meșteșugul, cât și comerțul, căci din această cauză, că noi nu avem oamenii noștri comercianți, avem atâția comercianți străini și este vorba că puterile românilor se taxează după câți străini au în mijlocul lor. Și ar fi poate cu cale ca să lucrăm în această direcție, ca să avem și clasa mijlocie națională. Zic aceasta, pentru că eu cred că, ca să desăvârșim un stat unitar național, trebuie ca toate organele acestui stat să devină naționale; apoi comerțul și industria alcătuiesc stomacul unui stat și cu greu am putea să mistuim și să ne hrănim cu un stomac străin.

D-lor, mai este ceva care aș vrea să adaug, și anume: mai ales în acele ținuturi pe unde s-au dat lupte, s-au făcut grozave pagube de război. Sunt o mulțime de sate ruinate, casele distruse, avutul luat. Bărbații care au fost pe câmpul de luptă, mulți au pierit, mulți s-au întors schilozi. Ei, acolo femeile și copiii trăiesc în cea mai neagră mizerie. Ar trebui ca pagubele de război, cu toate că ministrul prezident, în programul anunțat, spune că va lucra cu pagubele de război, să se restituie. Eu, totuși, aș crede că n-ar fi de prisos ca să se insiste la aceasta și se cuvine ca unde este mai mare nevoie, acolo să se dea întâi, pentru că toată paguba să se despăgubească deodată, cred că este imposibil⁴⁷.

D-lor, mai este ceva. Dacă s-ar putea să avem trenuri cu cursul lor regulat. Atunci, părțile cele mai mărginașe din România Mare ar fi mult mai înlesnite din această cauză. Și să vă dau un exemplu. Eu sunt din Bucovina, districtul Câmpulung. Fiindcă trenuri nu sunt la îndemână și la noi nu se face nici porumb, nici grâu, oamenii trebuie să facă câte 120 km ca să-și aducă porumb. Dacă omul lipsește, femeia ia sacul în spinare și vine din acele părți în Moldova, până pe la Roman ori Dorohoi, ca să-și cumpere 20 kg porumb, cât poate lua în spinare și se întoarce înapoi. Și așa, trebuie să meargă sute de oameni ca să aducă preț de un vagon, pe când dacă am avea cale ferată, vagonul ar merge fără niciun om. Vă închipuiți câtă vreme se pierde, cât costă porumbul acela? Asta ar fi de dorit, atunci scumpetea s-ar micșora și la noi.

Vedeți d-voastră, dincolo țăranul este consumator, iar dincoace țăranul este producător. Aici pâinea este ieftină, iar acolo are zece prețuri. Și cine ia acele prețuri? Știți d-voastră! Vedeți d-voastră că este un ce care roade la mijloc, atât pe producător, cât și pe consumator. Cred că d-l ministru va fi așa de bun și va face ceva, cât va fi cu puțință.

Încă o chestiune: invalizii și orfanii de război cei mai săraci ar fi de sprijinit întâi și pe urmă cei mai bogați.

Sedința Senatului din 16 februarie 1920⁴⁸

Eu n-oi fi lung, d-lor senatori, pentru că aici a fost hăt, lungă vorba și nici n-aș vorbi, numai când am datoria vorbei vorbesc, fiindcă și eu sunt mânat aici de

⁴⁷ Vezi nota 26.

⁴⁸ D.S., M

alegători ca și d-voastră. Aici, de o bucată de vreme, văd că se fac chestiuni de persoane, ceea ce n-aș crede că trebuie să fie. Pe noi țara nu ne-a mânat aici să ne sfădim⁴⁹, pe noi ne-a mânat să ne interesăm de nevoi și n-a fost niciodată țara în mai mari nevoi decât amu, după războiul acesta groaznic. Acum, d-lor senatori, ar trebui să lăsăm păcatele cele vechi la o parte. [...] Ar trebui să punem umărul laolaltă, să împingem la carul care s-a înnomolit și nu merge înainte.

Uitați-vă d-voastră cum stăm în fața lumii, uitați-vă cum stă valuta noastră, uitați-vă ce este cu trenurile, cu despăgubirile de război, cu școlile, cu toate cele cum stăm! [...]

D-lor senatori, țara are credința că a trimis încoace tot ce are mai bun. [...] Vă spuneam, d-lor, că țara a ales și trimis încoace oameni care să se intereseze de nevoile ei. Uitați-vă cu câtă mândrie ne-am întrunit laolaltă, bucovineni, basarabeni, ardeleni cu cei din Regat. Ce înălțătoare a fost ziua aceea când ne-am manifestat aici că suntem toți români, că ne înțelegem cu toții, că este o inimă și o vorbă! Ei, gândiți-vă, oameni buni, se cade ca noi să facem altceva decât să ne bârfim unii cu alții, amu, când întreaga Românie Mare se zbate în atâtea nevoi?

Eu sunt de părere că până nu arătăm lumii că am făcut ceva bun, până nu am pus bazele unei legislațiuni cum se cade, unei ajutorări a nevoilor celor mai mari, până nu vom pune în rânduală trenurile, finanțele, despăgubirile de război, vitele, semănăturile, pâinea și toate cele de nevoie ale poporului, până atunci să îndrumăm mintea noastră în altă parte, să nu o trudim ca să vedem cum trebuie să ne ciopârțim unii pe alții. Este păcat! Eu sunt de părerea aceasta și apelez, ca țăran, fiindcă să trăiască Regele, care prin legea ce a dat-o, votul universal, de amu, cu încetul, vor veni și țărani aici și prin votul acela am ajuns și eu, căci altminteră nu era posibil. Vor mai veni și alți țărani, dar și ei sunt oameni și nu puteți trece peste dâșii ca peste o nimica, căci, să scuzați d-voastră dacă oi zice, ce are limba noastră mai frumos, de la țăran a luat. Și uitați-vă d-voastră în Basarabia, 100 de ani a stat sub Rusia și țăranul nu s-a dat, tot român este. Noi, bucovinenii, am stat 140 de ani sub austriaci și tot români suntem; iată, mă vedeți, vorbesc ca și d-voastră. Dar ce ziceți de ardelenii care o mie de ani au stat sub unguri și care îi vedeți, și-au păstrat pământul, limba, credința, toate cele.

Ei bine, trebuie să aibă și țăranul un merit, pentru că atunci când îl cheamă țara la orice, el sare, nu se dă înapoi. De i se cere arma s-o ia în mână, o ia, de i se cere birul să-l plătească, nu se dă înapoi, de i se cere plugul și sapa, el frământă pământul acesta. Dar acum, în război, a cui a fost suferința mai mare decât a bietului țăran? Ei, și după jertfele astea și după toate câte îi datorim țăranului, să nu ne îngrijim de dânsul, să stăm aici să ne sfădim? Floarea României să stea să se sfădească? Eu nu cred lucrul acesta nici cuminte, nici cinstit și aș apela și la domnii

⁴⁹ Senatorul se referă la discuțiile anterioare din Senat dintre scriitorul Duiliu Zamfirescu și alți senatori pe tema :

miniștri să ne dea de lucru, să aducă legi, să dezbatem aici, căci dacă vom avea de lucru, poate nu ne vom sfădi. [...] Sunt o mulțime de reforme care sunt așa-zise arzânde și trebuie să le dezbatem. Iaca, termenul pentru prelungirea sesiunii s-a scris de Maiestatea Sa. Ei, dar tot nu lucrăm. O grămadă de vreme a trecut și a trece și cea vreme și cu nimic, tot cu sfezi. Cred că este prea mult. Dacă ar face și țăranul atâta vorbărie, ar pieri de foame întreaga țară.

M-aș îndrepta cu dorința numai către domnii miniștri ca să se silească a veni cu reforme și cu proiectele care sunt mai lipsă: valuta să o îndrepte, trenurile să fie orânduite, ca să poată veni acolo unde trebuie. Am oameni din județul meu – de patru săptămâni nu pot ajunge acasă. Acolo oamenii pier de foame. Au dispărut frontierele și tot nu mai ajung. Eu mă mir de ăst lucru. Avem de lucru cu banii ăștia și multe altele; ar trebui să se facă odată o regulă. Vine reforma agrară, amu se desprimăvărează, trebuie făcută o regulă și pentru cel ce i-am luat și pentru cel ce i-am dat, să facem oarecare regulă, ca să nu ne încâlcim și să vină să ne descâlcească alții.

ANEXA III

**Interpelarea senatorului Nicolae Cotlarciuc
(Universitatea Cernăuți)⁵⁰**

Ședința Senatului din 5 februarie 1920⁵¹

D-lor senatori, Înalț Prea Sfințitul Mitropolit al Bucovinei este ceva bolnav și nu poate participa la ședință. El singur este în măsură de a face declarațiuni în numele bisericii din Bucovina, eu plenipotență n-am și nu pot reprezenta biserica Bucovinei. Dați-mi voie, însă, ca personal, ca profesor de teologie, să-mi spun părerea mea particulară.

Din parte-mi vă asigur și vă dau declarații cum că în Bucovina nu veți afla suflet românesc care să nu dorească unirea din toată inima și necondiționat. Precum am votat unirea cea politică, tot așa vom vota acum și unirea cea bisericească. [...] Să ne înțelegem, d-lor senatori, în toate provinciile sunt și elemente străine, care la oricare prilej și novațiune caută să facă agitațiuni și zânzanii și oricare novațiune este explicată și arătată în culorile cele mai rele. Se vor afla și de aceia care vor face agitațiuni și să zădărnicească lucrările noastre. Noi nu ne temem de aceștia și eu, care fac parte din partidul nostru, care are în programul său unificarea completă, niciodată nu aș fi contra unuia care ar veni din Regat în mijlocul nostru. Sunt, însă, și susceptibilități. Și susceptibilitățile acestea, după cum spunea odată și d-l ministru al Cultelor [Ion Borcea], trebuie să le respectăm, mai ales când e vorba de Basarabia, mai cu seamă când nu este vorba de nicio încălcare a Regatului Vechi în provinciile cele noi sau viceversa.

Dacă privim cazul acesta din două puncte de vedere, din punctul de vedere al dreptului și din punctul de vedere al oportunității, dreptul, în orice caz, n-are ce

⁵⁰ Nectarie (nume de botez Nicolae) Cotlarciuc (1875–1937) a urmat studiile liceale la Suceava (1887–1895) și pe cele universitare la Cernăuți, fiind absolventul Facultății de Teologie (1895–1899). A obținut doctoratul în teologie și filosofie. A făcut studii de specializare la Viena, Bonn, Würzburg și München. A fost profesor de liceu (1901), bibliotecar la Universitatea Cernăuți (1901–1905), profesor la Catedra de Teologie Practică a Facultății de Teologie (1915–1923) și decan al acesteia (1920–1921). A fost arhiepiscop al Cernăuților și episcop de Cetatea Albă și Ismail (1923), iar în perioada 1924–1935 a fost mitropolitul Bucovinei. A reprezentat B.O.R. la congresele ecumenice de la Stockholm (1925), Lausanne (1927) și la congresele catolice de la Viena și Bonn (1931). Este autorul unor studii de drept bisericesc, filosofie, omiletică și liturgică: *Ceva despre reforma patronatului Bisericii din Bucovina* (1904); *Istoricul literaturii românilor din Bucovina* (1906), *Ocotirea socială și biserica* (1921), *Împrumutul Fondului Bisericesc al Bucovinei* (1932) ș. a. A reprezentat Universitatea din Cernăuți în Senatul României Mari (sesiunea 1919–1920), fiind și secretar al biroului Senatului. Cf. Emil Satco, *Enciclopedia Bucovinei*, vol. II, Suceava, Iași, Princeps Edit, 2004, p. 277; *Enciclopedia României Cugetarea. Material românesc. Oameni și înfăptuiri*, ediție anastatică, București, Editura Saeculum I.O., Editura Vestala, 1999, p. 589.

⁵¹ D.S., M

căuta aici și noi, cei din Bucovina, nu suntem absolut deloc angajați în această direcție. Socotesc, însă, că este bine ca pe viitor să se mențină, pentru un timp oarecare, dispozițiunile statutului bisericesc din provinciile alipite. Aceasta, însă, nu va opri ca atunci când un dignitar din Vechiul Regat ar merita să fie ales într-una din provinciile noi, să nu fie ales, și viceversa, după cum a făcut Vechiul Regat gestul de a primi în sânul său pe un înalt dignitar, care nu făcea parte din sânul acelora care puteau să fie aleși din Vechiul Regat. Tot așa și celelalte provincii, dacă se va afla un demnitar mai bun decât este dincolo, nu vom avea aici noi nimic de zis, ci din contră. Și lucrul acesta, de bună seamă, se va face numai cu timpul.

D-lor senatori, rămâne un vacuum între legea aceasta, care se prezintă azi și legiferarea definitivă bisericească. Dacă ar fi venit această lege aproape sau în conex cu legiferarea definitivă, cred că nimeni n-ar fi fost contra. Lipsind, însă, legiferarea aceea definitivă, cred că este bine să se precizeze că până la legiferarea definitivă să rămână organizațiunea cea veche în diocesele alipite. Precizat nu este și de aceea noi dorim ca să se precizeze cum că unificarea aceasta atinse numai unificarea sinodală, adică [și] că Sinodul este autoritatea supremă și nu este vorba de cele dogmatice, de cele canonice, ci este vorba numai de cele administrative. Aceasta este frica unora și altora din diocesele alipite. Așadar, pentru ca între legiferarea de azi și cea definitivă să nu rămână un vacuum oarecare, este bine ca un mic amendament să se facă la această lege și de aceea eu declar că votez pentru legea d-lui ministru, căci toți suntem pentru unificare, dar voi vota și amendamentul ca organizațiile actuale să rămână neatinse până la legiferarea definitivă.

ANEXA IV

Interpelarea senatorului Nistor Andronicescul (Partidul Democrat al Unirii, județul Câmpulung)

Ședința Senatului din 26 ianuarie 1920⁵²

Îmi permiteți o mică întrebare, ce se referă la orfanii de război și la văduvele din război. După cum știți d-voastre cu toții, aici s-a serbat actul unirii, unirea Bucovinei cu țara mamă, cu Regatul. Este o întrebare din parte-mi și nu numai din parte-mi, ci și din partea celor ce m-au trimis pe mine aici. Dacă Bucovina se bucură de aceleași drepturi de care se bucură și celelalte părți? Acum mai este ceva. În timpul acesta cât am fost eu, așa zicând, la vatra noastră strămoșească, s-a întâmplat cazul că o mulțime de văduve rămase după cei mobilizați, căci dacă au luptat ei sub alt steag, nu sunt ei vinovați, ei au luptat pentru patria lor, indiferent de steag, deoarece se știe că țăranul este patriot și ascultător, el este legat de pământ, își apără pământul lui, indiferent de steag, fie el supus din vitregia împrejurărilor unei dominațiuni străine, fie el liber în țara lui. Dar să lăsăm aceasta. În timpul vacanței au venit mai multe văduve rămase după oștenii care au plecat și mi-au spus că dacă ele capătă zece coroane, ceea ce face trei lei pe lună, cum să trăiască, dacă, mai ales, au trei, patru sau cinci copii. O întrebare: noi bucovinenii ne bucurăm de aceleași drepturi ca și cei din Regat și trebuie să beneficieze și cei de acolo de aceleași drepturi ca și cei de aici? Rog respectuos pe onor guvern a ne da un răspuns.

Interpelarea senatorului Nicolae Cotlarciuc (Universitatea Cernăuți)

Ședința Senatului din 26 ianuarie 1920⁵³

D-lor senatori, Înalț Prea Sfinția Sa Mitropolitul Moldovei și Sucevei a avut motivele cele mai bune când a spus ca să nu avem deloc grijă asupra modului cum se face ocrotirea orfanilor de război. Ocrotirea orfanilor de război este pusă în mâinile cele mai bune și sincere, în mâinile acelora care fac adevărate jertfe pentru viitorul acestor copii ai neamului.

Ocrotirea orfanilor de război, v-o pot spune și eu, care colaborez la această instituție, cere două lucruri principale: cere jertfă și cere muncă. Jertfa cea mai mare o aduce statul, pentru că jertfește foarte mult, aproape 16 milioane. În al doilea rând pică jertfa pe care o aducem noi, ceilalți, prin contribuțiuni. Eu nu vreau să mă amestec în ceea ce privește Regatul Vechi, dar trebuie să vă aduc ca

⁵² D.S., M.O., nr. 19, 30 ianuarie 1920, p. 134.

⁵³ *Ibidem*,

pildă pe un coleg de al nostru, care stă pe bancă, îmbrăcat țărănește, d-l [Nistor] Andronicescul, care, pe lângă că a dat diurna sa, ca noi toți, a mai dat 3 000 de coroane acum, de sărbătorile Crăciunului. Pe lângă acestea, noi mai facem serbări, festivități și nu este în capul cuiva că banii rezultați nu se vor împărți în mod cinstit.

Cu toate jertfele acestea mari, ele nu ajung, însă, nici pe departe, pentru că, dacă veți binevoi a participa mâine la Congres, veți vedea câte sute de mii de orfani avem în țara românească. Astăzi am fost la un consiliu și am văzut că numai într-un județ al d-voastră aveți peste 8 000 de orfani. Dar, încă, dacă adăugăm pe cei din Bucovina și pe cei din Basarabia, care toți trebuiesc sprijiniți. Acum este drept ceea ce a spus Î.P.S. mitropolitul Moldovei, că observații de acestea jignitoare pot să supere⁵⁴. Eu nu zic că nu se poate întâmpla vreun caz necorespunzător, pe ici, pe colo. Omul este om! Dar d-voastre, ca reprezentanți ai districtelor, aveți datoria să participați, să colaborați la comitetele județene și, acolo unde nu sunt, să faceți comitetele județene și să controlați ce se face cu banul public și dacă banii aceștia dați se întrebunțează cum se cade. În ce privește comitetele regionale, vă asigur că ele își fac cu prisos datoria și exercitează un sever control ca ajutoarele să ajungă la destinație. Dacă ici-colo nu se întâmplă așa, aceasta nu e vina noastră – pe timpul administrației militare, când, după cum observă d-l general [D.] Lambru, efectele lucrate de femeile române pentru armată nu ajungeau la destinație și se vindeau în comerț. Desigur, se găseau mulți din soldați care, pe sub mână, își vindeau asemenea efecte.

Eu vă rog, d-lor senatori, să nu descurajați pe cei care muncesc, ci să binevoiți a jertfi și d-voastre puțină muncă. Și vă rog ca mâine, după cum v-a spus și Î.P.S., să veniți și să participați la congres cu toții, ca să vă încredințați de tot binele ce se face și de care cred că nici jumalistica nu are cunoștință.

⁵⁴ Vezi no

ANEXA V

Interpelarea senatorului Nicu Carabioski⁵⁵
(Partidul Democrat al Unirii, județul Rădăuți)
 Ședința Senatului din 21 februarie 1920⁵⁶

[...] A doua comunicare o am de făcut relativ la prizonierii de război din Siberia. În Siberia se află un număr foarte considerabil, se vorbește de câteva zeci de mii de prizonieri din Ardeal și Bucovina. Mulți dintre aceștia au luptat cu însuflețire pentru realizarea idealului național, pentru unirea tuturor românilor într-un singur stat național. Aceștia se află, după cum aduc și ziarele știrea, în cea mai neagră mizerie. N-au nici îmbrăcăminte, nici încălțăminte și viața le-a devenit un adevărat chin. În zadar așteaptă acasă părinții și copiii, ei nu mai sosesc, în zadar așteaptă ei, nenorociții, timpul ca să-și îmbrățișeze copiii și părinții, acest timp nu sosește și astfel, în chinuri sufletești nedescrise, așteaptă și unii și alții mult dorita revedere. Guvernul cehoslovac a luat toate măsurile pentru repatrierea acestor nenorociți și, după știrile din ziare, repatrierea lor se efectuează în mod favorabil.

Îmi permit a întreba onoratul guvern: 1) Dacă a luat oarecari măsuri pentru repatrierea prizonierilor ardeleni și bucovineni din Siberia; 2) Dacă nu a luat încă astfel de măsuri, ce intenționează onoratul guvern să întreprindă pentru aducerea acestor nenorociți în țară.

E un act de umanitate ca onoratul guvern să arate un interes cât mai mare pentru soarta acestor oameni fără patrie. [...]

[Șt. C. Pop, președinte *ad interim* al Consiliului de Miniștri]: D-lor senatori, guvernul se ocupă demult cu chestiunea repatrierii prizonierilor din Siberia. Încă din toamna anului trecut am făcut toate încercările ca să putem aduce pe frații noștri, care își petrec viața cât se poate de trist în Siberia. Primele încercări, însă, n-au avut niciun succes, pentru că n-am putut angaja nici Japonia, nici America să ne dea o mână de ajutor ca să-i putem repatria. Acum am trimis o misiune specială, cu deplină putere, care să facă toate demersurile pentru a face posibilă repatrierea. Repatrierea întâmpină greutăți și la cei care sunt mai bine organizați ca noi, la cehoslovaci, bunăoară.

Am onoare să aduc la cunoștință că chiar acum a plecat, nu demult, o misiune în Japonia, în fruntea căreia stă chiar A.S.R. Principele Moștenitor. Și avem mare nădejde că înaltul nostru bărbat, Moștenitorul Tronului, grație legăturilor pe care Casa noastră domnitoare le are cu Curtea din Japonia a Micadoului va putea, să sperăm, determina pe japonezi ca să ne pună la dispoziție

⁵⁵ Dr. Nicu Carabioschi a fost senator în mai multe legislaturi în Parlamentul României Mari. S-a implicat în procesul de unire a Bucovinei cu Vechiul Regat, făcând parte din primul Consiliu Național Român, constituit în urma hotărârilor Adunării Naționale a românilor din Bucovina, convocată la 14/27 octombrie 1918. Cf. Radu Economu, *op. cit.*, p. 142.

⁵⁶ D.S., M

vasele necesare ca să putem repatria pe prizonierii ardeleni din Siberia. Vă rog, dar, să fiți, în această privință, liniștiți, căci ceea ce omenește se putea face, s-a făcut din partea guvernului. Dificultățile, însă, sunt enorme.

Tabel. Senatori, sesiunea 1919–1920

Nr. crt.	Județul / Orașul	Nr. mandate alocate	Nr. alegători înscriși / votanți	Nr. voturi anulate	Candidați	Senatori validați/nr. voturi obținute/partidul
1.	Suceava	1	3 565 / 4 902	151	Teofil Lupu	Teofil Lupu (4 751) – independent
2.	Zastavna	1	3 344 / 1 868	358	Stanisław Kwiatkowski	Stanisław Kwiatkowski (1 510) – independent
3.	Coțmani	1	5 959 / 4 146	459	Victor Racocea	Victor Racocea (3 687) – P.D.U.
4.	Cernăuți – oraș	1	6 185 / 4 637	1 794	Iacob Hecht	Iacob Hecht (2 888) – independent
5.	Cernăuți	1	4 452 / 2 740 4 452 / 2 878	44 21	Teofil Simionovici Ion C. Grădișteanu	Teofil Simionovici (2 696) – independent Ion C. Grădișteanu* (2 857) – independent
6.	Vășcăuți și Vijnița	1	7 455 / 5 088	208	George Wassilko	George Wassilko (4 880) – P.D.U.
7.	Rădăuți	1	6 803 / 5 262	171	Nicu Carabioski Mihai Vicol	Nicu Carabioski (2 720) – P.D.U.
8.	Câmpulung	1	5 491 / 3 724	40	Nistor Andronicescul	Nistor Andronicescul (3 684) – P.D.U.
9.	Gura Humorului	1	5 395 / 3 165	293	Ion Stârcea	Ion Stârcea (2 872) – P.D.U.
10.	Siret	1	4 685 / 3 871	5	Alexandru Hurmuzachi Teofil Constantinovici Vasile Popovici	Alexandru Hurmuzachi (3 391) – P.D.U.
11.	Storojineț	1	5 812 / 5 109	26	Pavel Percec Constantin Onciul	Pavel Percec (4 327) – P.D.U.
12.	–	1	14	0	Nicolae Cotlarciuc Ștefan Saghin	Nicolae Cotlarciuc (9) – Universitatea Cernăuți (senator de drept)
13.	–	–	–	–	–	Vladimir Repta – mitropolitul Bucovinei (senator de drept)

* Pentru județul Cernăuți au avut loc noi alegeri la 7 februarie 1920, în urma cărora Ion C. Grădișteanu l-a înlocuit pe Teofil Simionovici, care a optat pentru mandatul de deputat al orașului Cernăuți.

Sursa: Serviciul Arhive Naționale Istorice Centrale, Fond *Senat*, dosar 17255, f. 26–28; D.S., M.O., nr. 2, 27 noiembrie 1919, p. 14; nr. 3, 28 noiembrie 1919, p. 18; nr. 25, 15 februarie 1920, p. 245–246.